Dubrovački povjesničari u obrani hrvatske granice na poluotoku Kleku i u Malostonskom zaljevu

Lukšić, Mislav E.

Source / Izvornik: **Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, 2012, 352 - 358**

Journal article, Published version
Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:710487

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

DUBROVAČKI POVJESNIČARI U OBRANI HRVATSKE GRANICE NA POLUOTOKU KLEKU I U MALOSTONSKOM ZALJEVU

Stjepan ĆOSIĆ, Niko KAPETANIĆ i Nenad VEKARIĆ, *Prijevara ili zabluda? Problem granice na području poluotoka Kleka*, vlastita naklada N. Vekarića, tiskanje knjige podržali: Društvo prijatelja dubrovačke starine, Dubrovačko-neretvanska županija, Grad Dubrovnik, Općina Dubrovačko primorje i Općina Ston, Dubrovnik, 2012., 158 str.

Dana 30. srpnja 1999. godine potpisan je u Sarajevu *Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine*, kojim je na području poluotoka Kleka i Malostonskog zaljeva pogrješno utvrđena državna granica na hrvatsku štetu, čime je sasvim

nepotrebno između država nastao teritorijalni prijepor. Nakon što je krajem rujna iste godine u Dubrovniku objavljena knjiga *Hrvatska granica na Kleku* Stjepana Ćosića, Nika Kapetanića, Pera Ljubića i Nenada Vekarića, Hrvatski je sabor skinuo točku o ratifikaciji tog međudržavnog ugovora jer je parlamentarna većina na osnovi dokaza u toj povijesnoj studiji zaključila da je granica povučena na štetu Republike Hrvatske.

Nakon nekoliko godina zatišja, hrvatske su vlasti zaboravile na argumente koje su iznijeli navedeni stručnjaci u svome djelu, pa je Vlada RH putem međudržavnog diplomatskog povjerenstva g. 2005. ponovno pokušala pokrenuti postupak ratifikacije, ali je ubrzo odustala kad su vlastima u Zagrebu iznova predočene činjenice koje dokazuju da je potrebno preispitati krivo utvrđenu graničnu crtu na području Kleka i Malostonskog zaljeva.

No, u ljeto 2012. aktualni je predsjednik Vlade RH – iznova u ime hrvatskih vlasti zanemarujući jasne dokaze koji govore protiv takva čina – najavio kako je sklon pokrenuti ratifikaciju prijepornoga ugovora u neizmijenjenu obliku, izjavivši tom prigodom da se ne treba "sporiti sa susjedom oko ta dva kamena" jer "ozbiljna država to ne radi". Upravo je ta nevjerojatna izjava, dana s najvažnije političke dužnosti u Hrvatskoj, potaknula Nenada Vekarića (akademik, doktor povijesnih znanosti, znanstveni savjetnik, naslovni redoviti sveučilišni profesor i upravitelj Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku), Stjepana Ćosića (doktor povijesnih znanosti, znanstveni savjetnik, ravnatelj Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu, ranije znanstveni suradnik u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku) i Nika Kapetanića (dipl. ing. biotehnologije, predsjednik Matice hrvatske Konavle, tajnik uprave Društva prijatelja dubrovačke starine i vanjski suradnik Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku) da nakon 13 godina objave drugo, novim saznanjima dopunjeno izdanje svoje povijesne studije, ovaj put pod naslovom *Prijevara ili zabluda? Problem granice na području poluotoka Kleka* na ukupno 158 stranica.

U "Predgovoru" i "Uvodu" (7 – 11) istraživači su naglasili da su kriteriji za razgraničenje bivših republika SFRJ određeni "Mišljenjima" Arbitražne komisije Mirovne konferencije o Jugoslaviji na čelu s Robertom Badinterom. U "Mišljenju br. 3" od 11. siječnja 1992. godine naglašava se kako je ranije "demarkacijske linije" između susjednih bivših federalnih republika raspale Jugoslavije, odnosno sada novonastalih država sljednica, moguće mijenjati "samo putem slobodnoga i međusobnoga dogovora", s time da "ako se ne dogovori suprotno, prijašnje granice poprimaju karakter granica koje štiti međunarodno pravo". Upravo je ovo obvezujuće međunarodno pravno mišljenje, što polazi od stanja koje je zatečeno 1991. godine u trenutku raspada SFRJ, polazište i za utvrđivanje granice između Hrvatske i BiH na području poluotoka Kleka, neovisno o povijesnim uspomenama koje nisu i ne mogu biti kriteriji za razgraničenje.

Naime, neprijeporna je činjenica da je cijelo granično područje Kleka i Neuma u nacionalnom i povijesnom smislu hrvatski teritorij jer su ti prostori i danas naseljeni Hrvatima, a nekoć su dijelom pripadali Dubrovačkoj Republici, dijelom Mletačkoj Dalmaciji. Međutim, u jednom povijesnom trenutku uspostavljena je između Dubrovačke i Mletačke Republike Neumska tampon-zona (koja se najčešće krivo naziva koridorom) pod vlašću Osmanskoga Carstva kako bi se razdvojila ozemlja suparničkih republika, te je ta činjenica međudržavno priznata. Stoga je bilo kakvo pozivanje na povijesni kriterij pri određivanju tamošnje državne granice, po autorima, ali i po međunarodnom pravu, danas bespredmetno i štetno.

To, naravno, ne znači da je poznavanje povijesnoga slijeda nevažno pri određivanju granične crte na osnovi zatečenog stanja 1991. godine. Naprotiv, njegovo poznavanje bitno je kako bi se razumjelo događaje koji su doveli do pravnoga stanja koje je vladalo u trenutku raspada SFRJ, odnosno kako bi se to stanje ispravno utvrdilo i protumačilo u kontekstu međunarodnoga prava. Istraživači naglašavaju da je za to bilo potrebno utvrditi zadnju promjenu granice na prijepornom području, upozoravajući da se ona zapravo dogodila raspadom zajedničke države, s obzirom da za vrijeme trajanja prve i druge Jugoslavije nije bilo promjena u razgraničenju Hrvatske i BiH na prostoru Neumske tampon-zone. To je

još bitnije, kažu, imajući na umu činjenicu da su prijeporni teritoriji Ponte Kleka, hridi Lopata te Velikog i Malog školja potpuno nenaseljeni, pri čemu je okolno more kroz povijest i danas životno i gospodarski (ponajprije radi ribolova) puno važnije od tih pustih kopnenih točaka. U utvrđivanju konkretnoga pravnoga stanja koje je bilo na snazi 1991. godine mogu pomoći i sve one činjenice i dokazi koji na različite načine potvrđuju graničnu crtu i stvarnu vlast nad prijepornim područjem u vremenu nakon raspada SFRJ.

Autori ističu i Konvenciju UN-a o pravu mora iz 1982., koja je stupila na snagu 1994. godine, a koju je RH prihvatila godinu potom. Njen 15. članak, koji govori o razgraničenju teritorijalnog mora između država čije obale leže sučelice ili međusobno graniče, kaže da nijedna od tih dviju država nije ovlaštena, ako među njima nema suprotnog sporazuma, proširiti svoje more preko crte sredine. No on isto tako kaže da se ova odredba ne primjenjuje ondje gdje je, zbog povijesnih ili nekih drugih posebnih okolnosti, teritorijalna mora dviju država potrebno razgraničiti na drugi način.

Istraživači ističu kako je moguće da je upravo nepoznavanje povijesnoga slijeda u nastanku granica na tom prostoru dovelo do olakog i štetnog stavljanja potpisa od strane predstavnika hrvatskih vlasti na prijeporni *Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine* 1999. godine. A taj povijesni slijed jasno govori da su Veliki i Mali školj od 1333. godine, kada su postali dijelom Dubrovačke komune, sve do 1999. bez prekida bili pod državnim vlastima čiji je zakoniti sljednik Republika Hrvatska. On također govori da je od 1399. godine, kada je postala dijelom Dubrovačke Republike, Ponta Kleka (tada i cijeli poluotok Klek) neprekidno – osim u razdoblju osmanske uzurpacije od 1815. do 1857. godine – pripadala državnim vlastima čiji je zakoniti sljednik Republika Hrvatska. Privremeni režim koji je uspostavljen na hrvatsku štetu nakon potpisivanja prijepornog i neratificiranog ugovora 1999. godine narušio je ne samo višestoljetni kontinuitet nego i povrijedio međunarodnopravno utvrđeno načelo kojim je određeno da je za razgraničenje dviju susjednih država bitno zatečeno stanje iz 1991. godine.

U poglavlju "Političko-teritorijalna pripadnost Ponte Kleka te Velikog i Malog školja" (13 – 62) povijesno-kronološkim pristupom donose su sljedeće teme: Toponimi Klek, Veliki školj i Mali školj; Dubrovačko stjecanje Pelješca i peljeških školja; Dubrovačko stjecanje Primorja i poluotoka Kleka; Poluotok Klek u sastavu Dubrovačke Republike; Međunarodni položaj Dubrovačke Republike tijekom protuosmanskih ratova (1684. – 1699. i 1714. – 1718.); Tijek mletačko-osmanskog razgraničenja i osmanska uzurpacija Kleka nakon mira u Srijemskim Karlovcima i Požarevcu; *Mare clausum*; Ucrtavanje Kleka na kartama iz XVIII. stoljeća; Vlasnici Neuma i Kleka u XVIII. stoljeću; Sporno stanje granice na Kleku počev od 1815. i nalaz Burattijeve misije 1856./57. godine; Svjedočenje domicilnog pučanstva o granici na Kleku 1856./57. godine; Korekcija granice na Kleku 1857. godine; Ponta Kleka za vrijeme austrijske, odnosno austro-ugarske vlasti (1857. – 1918.); Ponta Kleka za vrijeme monarhističke Jugoslavije; Ponta Kleka za vrijeme socijalističke Jugoslavije; Političko-teritorijalna pripadnost Velikog i Malog školja; Prilozi.

Poglavlje "Katastarska pripadnost Ponte Kleka te Velikog i Malog školja" (63 – 86) sastoji se od sljedećih cjelina: Katastarsko stanje Ponte Kleka do 1857. godine; Katastarsko stanje Ponte Kleka u vrijeme austrijske (austro-ugarske) vlasti (1857. – 1918.); Katastarsko stanje Ponte Kleka u vrijeme jugoslavenske vlasti (1918. – 1974.); Katastarska promjena 1974.; Katastarska pripadnost Velikog i Malog školja.

Istraživači zatim donose "Zaključak" (87 – 90) o povijesnom slijedu državne i zemljišne pripadnosti Ponte Kleka te Velikog i Malog školja, a ovdje ističem sljedeće njihove rečenice:

Nakon višestoljetne pripadnosti cijelog poluotoka Kleka Dubrovačkoj Republici, granica na samom poluotoku formira se osmanskom uzurpacijom dubrovačkog teritorija protivno odredbama Požarevačkog mira iz 1718. godine. Da bi zaustavila daljnju uzurpaciju teritorija i širenje na morski pojas, Mletačka Republika uzurpira vrh poluotoka Kleka koji je u tom času također dubrovački teritorij. Ozakonjeni rezultati te uzurpacije traju do danas:

1) Istočni, veći dio poluotoka Kleka nasljeđuje austro-ugarska pokrajina Bosna i Hercegovina kao zakoniti sljednik Osmanskog Carstva, NR (SR) Bosna i Hercegovina kao zakoniti sljednik austro-ugarske pokrajine Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina kao zakoniti sljednik SR Bosne i Hercegovine.

2) Zapadni vrh, smanjen korekcijom granice 1857. godine, nasljeđuje austro-ugarska pokrajina Kraljevina Dalmacija kao zakoniti sljednik Mletačke Republike, NR (SR) Hrvatska kao zakoniti sljednik austro-ugarske pokrajine Kraljevine Dalmacije, Republika Hrvatska kao zakoniti sljednik SR Hrvatske.

Zbog strateške važnosti Ponte Kleka, svi zainteresirani subjekti, sve do danas, pomno su vodili brigu o toj granici. Osmansko Carstvo i njegovi sljednici htjeli su tu granicu ukloniti, prisvojiti Pontu Kleka i tako otvoriti sebi izlaz na more. (...) No, iako strateški važna, gospodarski inferiorna Ponta Kleka nije izazvala takvu pomnju i pri katastarskom uređivanju (...) Ponta Kleka presedan je u svjetskim razmjerima. Njezina katastarska pripadnost u trostoljetnom vremenskom razdoblju nije ni u kakvoj korelaciji s političko-teritorijalnom pripadnošću.

Dok je na Ponti Kleka katastarski nered i nesklad katastra s političko-teritorijalnim statusom, na Velikom i Malom školju savršen je red: u 679 godina, od 1333. do danas oni slijede zakoniti političko-teritorijalni kontinuitet pripadajući Dubrovačkoj Republici i svim njezinim zakonitim sljednicima do Republike Hrvatske. U tom razdoblju od 679 godina katastarska pripadnost Dubi Stonskoj u potpunom je suglasju s njihovom političko-teritorijalnom pripadnošću.

Slijedi ključno poglavlje ove studije pod naslovom "Identifikacija granice između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske 1999. godine glede Ponte Kleka te Velikog i Malog školja" (91 – 148), u kojem autori detaljno prikazuju i raščlanjuju politički i pregovarački okvir koji je doveo do potpisanog, ali neratificiranog *Ugovora o državnoj granici* između dvije susjedne države 30. srpnja 1999. godine. Pritom su zaključili kako je do pogrješne identifikacije granice na prostoru poluotoka Kleka i Malostonskog zaljeva prvenstveno došlo zbog nepripremljenosti i nestručnosti hrvatskih predstavnika u tijeku rada Mješovitog diplomatskog povjerenstva za granice. Da je tako, jasno pokazuje činjenica kako je na čelu tog povjerenstva bio tadašnji pomoćnik savjetnika za vojna pitanja u uredu već fatalno bolesnog predsjednika Tuđmana, koji se "proslavio" sablažnjivom izjavom da ne zna ni za jedan dokument koji bi dokazao da je Ponta Kleka ikada bila u Hrvatskoj. Očito je kako ljudi koji su s hrvatske strane imenovani kako bi sudjelovali u pripremanju, na koncu prijepornoga, *Ugovora o državnoj granici* nisu savjesno i odgovorno pristupili svojim dužnostima. Zbog toga autori ove znanstvene studije s pravom zaključuju kako su hrvatski dužnosnici propustili napraviti istraživanje i prikupiti relevantnu postojeću zemljišnu i drugu dokumentaciju, kao i da nisu konzultirali domicilno stanovništvo kako bi došli do potrebnih konkretnih saznanja. Povrh toga su nekritički nasjeli na podvalu puno pripremljenije bosanske strane koja im je predstavila krivotvoreni "Zapisnik o katastarskom razgraničenju k. o. Neum" sa susjednim zemljišnim općinama u Hrvatskoj iz 1974. godine kao svojevrsni međurepublički sporazum. Diletantizam hrvatskih dužnosnika potvrđuje i onodobna izjava ministra vanjskih poslova RH, koji je spomenutu krivotvorinu proglasio zakonitim sporazumom.

Apsurd je to veći kad se zna činjenica da je 1999. čak angažiran Hidrografski institut iz Splita, navodno po nalogu Ureda Predsjednika RH, kako bi izradio zemljovid s novom graničnom crtom između dviju država, a koja je još nepovoljnija za Republiku Hrvatsku u odnosu na "dokaze" koje je ponudila bosanska strana. Autori zaključuju kako je određivanjem nove granične crte, po kojoj bi Hrvatska izgubila, a BiH dobila dio kopna i mora, Mješovito diplomatsko povjerenstvo prekoračilo svoj javno obznanjeni mandat za identifikaciju, označavanje i održavanje državne granice.

U nastavku ovog poglavlja istraživači raspravljaju o kriterijima, tumačenju i primjeni "Mišljenja" Arbitražne komisije Mirovne konferencije o Jugoslaviji (tzv. Badinterove komisije) na konkretno pitanje identifikacije granice na području poluotoka Kleka te Velikog i Malog školja. Ujedno donose na desetine službenih i stručnih zemljovidnih, zemljopisnih i zemljišnih dokumenata i tekstova nastalih u vrijeme Jugoslavije i nakon uspostave RH, koji – uzevši ih u cjelini i pojedinačno – nepobitno dokazuju da su te, danas prijeporne kopnene točke bile u sastavu NR (SR) Hrvatske, odnosno da su trenutkom raspada zajedničke države postale dijelom Republike Hrvatske. Posebno se bave i pitanjem određivanja granice na moru između RH i BiH, u kontekstu činjenice da u bivšoj državi ona nije bila službeno određena, pa se u nizu dokumenata proizvoljno ucrtavala (što, naravno, nije pravno relevantno). Uz niz preslika, detaljno obrađuju i pitanje nastanka i posljedica proturječnog "Zapisnika o razgraničenju k. o. Neum" (tzv. "Sporazuma") iz 1974. godine, za koji nedvojbeno dokazuju kako ga je krivotvorio sarajevski geodet Radovan Vuletić bez znanja hrvatskih političkih i upravnih vlasti, očito kako bi u korist BiH katastarski prisvojio dijelove hrvatskog teritorija i akvatorija. U svrhu rekonstrukcije cijeloga slučaja i utvrđivanja stvarnoga stanja na terenu prikupili su i niz izjava domicilnoga stanovništva o Ponti Kleka s obje strane granice, a pozabavili su se i gospodarskim iskorištavanjem prostora Velikog i Malog školja te okolnoga mora.

Svakako je bitno na ovome mjestu u cijelosti prenijeti povijesnom znanošću osvijetljene i potkrijepljene zaključke iz ove ključne zajedničke rasprave S. Ćosića, N. Kapetanića i N. Vekarića:

ZAKLJUČAK
O POLITIČKO-TERITORIJALNOM I KATASTARSKOM STATUSU PONTE KLEKA

Naš zaključak o političko-teritorijalnom i katastarskom statusu Ponte Kleka glasi:

Ponta Kleka dio je državnog teritorija Republike Hrvatske. Tu činjenicu treba poštovati "Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine".

Ponta Kleka nezakonito je upisana u k. o. Neum (Bosna i Hercegovina). Nadležna ustanova Republike Hrvatske treba upisati katastarske čestice Ponte Kleka u odgovarajuću k. o. u Republici Hrvatskoj. Neovisno o tome, treba istodobno zatražiti od Bosne i Hercegovine da izbriše katastarske čestice Ponte Kleka iz k. o. Neum.

Taj zaključak potkrepljujemo sljedećim argumentima:

1) Granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, prema Badinterovu izvještaju, utvrđuje se s obzirom na političko-teritorijalno stanje na dan 25. lipnja 1991. godine.

2) Granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske na dan 25. lipnja 1991. godine identična je s tzv. avnojskim granicama.

3) Granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, prema odlukama AVNOJ-a, identična je s granicom koja je utvrđena prema stanju u trenutku austro-ugarskog sloma 1918. godine.

4) Granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske u trenutku austro-ugarskog sloma 1918. godine identična je s granicom određenom na Berlinskom kongresu 1878. godine.

5) Dosljedno argumentima navedenim od 1 do 4, granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske na dan 25. lipnja 1991. godine identična je s granicom određenom na Berlinskom kongresu 1878. godine.

6) Pripadnost Ponte Kleka Republici Hrvatskoj na dan 25. lipnja 1991. godine slijedi iz činjenice da je Republika Hrvatska pravni sljednik SR Hrvatske koja je pak pravni sljednik austrijske pokrajine Kraljevine Dalmacije.

7) Ne postoji ni jedan dokaz da je od 1878. do 1991. godine zatražen ili po važećim propisima proveden postupak za promjenu granice na Ponti Kleka.

8) Dokaz o pripadnosti Ponte Kleka Kraljevini Dalmaciji potvrđuju precizni i ažurni austrijski zemljovidi, a dokaze o pripadnosti Ponte Kleka SR Hrvatskoj razni jugoslavenski zemljovidi, od zemljovida Jugoslavenske narodne armije, prostornih planova i programa gospodarenja pa do enciklopedijskih natuknica, znanstvene literature i izjava domicilnog stanovništva. Iako svi ti dokazi nisu prvoga reda, njihova množina nedvojbeno ukazuje da je Ponta Kleka na dan 25. lipnja 1991. godine dio državnog teritorija Republike Hrvatske.

9) Katastarska promjena, koja je 1974. godine izvršena na temelju nezakonitog, dijelom lažnog i s hrvatske strane nepotpisanog "Zapisnika o razgraničenju k. o. Neum", nije dirala u granice između SR Hrvatske i SR Bosne i Hercegovine, a po tada važećem Ustavu i pripadajućim zakonima nije ni mogla izmijeniti granice.

ZAKLJUČAK
O POLITIČKO-TERITORIJALNOM I KATASTARSKOM STATUSU VELIKOG I MALOG ŠKOLJA

Naš zaključak o političko-teritorijalnom i katastarskom statusu Velikog i Malog školja glasi:

Veliki i Mali školj dio su državnog teritorija Republike Hrvatske. Tu činjenicu treba poštovati "Ugovor o državnoj granici između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine". Katastarski pripadaju k. o. Duba Stonska.

Taj zaključak potkrepljujemo sljedećim argumentima:

1) Granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, prema Badinterovu izvještaju, utvrđuje se s obzirom na političko-teritorijalno stanje na dan 25. lipnja 1991. godine.

2) Granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske na dan 25. lipnja 1991. godine identična je s tzv. avnojskim granicama.

3) Granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, prema odlukama AVNOJ-a, identična je s granicom koja je utvrđena prema stanju u trenutku austro-ugarskog sloma 1918. godine.

4) Granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske u trenutku austro-ugarskog sloma 1918. godine identična je s granicom određenom na Berlinskom kongresu 1878. godine.

5) Dosljedno argumentima navedenim od 1 do 4, granica između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske na dan 25. lipnja 1991. godine identična je s granicom određenom na Berlinskom kongresu 1878. godine.

6) Da Veliki i Mali školj pripadaju Republici Hrvatskoj na dan 25. lipnja 1991. godine, slijedi iz činjenice da je Republika Hrvatska pravni sljednik SR Hrvatske koja je pak pravni sljednik austrijske pokrajine Kraljevine Dalmacije.

7) Ne postoji nijedan dokaz da je od 1878. do 1991. godine zatražen ili prema vrijedećim propisima proveden postupak koji bi mijenjao teritorijalnu pripadnost Velikog i Malog školja.

8) Pripadnost Velikog i Malog školja Republici Hrvatskoj potvrđuje i 666 godina (od 1333. do danas /tj. do 1999. – op. M. E. Ł./*) duga podudarnost njihova političko-teritorijalnog i katastarskog statusa.*

9) Pripadnost Velikog i Malog školja Republici Hrvatskoj dokazuju i odluke Komisije za agrarnu reformu i kolonizaciju iz 1948. godine.

10) Hrvatska je gospodarila šumama i šumskim zemljištima na Velikom i Malom školju, a pelješki ribari iskorištavali okolno more sve do 1999. godine, kad im je privremeni režim uspostavljen nakon sporazuma Tuđman – Izetbegović to onemogućio. Republika Hrvatska je u zemljišnim knjigama, nakon što su otočići nacionalizirani, bila upisana i kao vlasnik tih otočića. Postupak nacionalizacije dokazuje da je nad njima vršila upravnu vlast nakon II. svjetskog rata, a potvrdu te vlasti iskazali su 1997. godine (prije sporazuma Tuđman – Izetbegović) i bivši vlasnici Gučići, koji su pred hrvatskim tijelima započeli postupak denacionalizacije.

11) Katastarski upis Velikog i Malog školja u k. o. Neum, koji je 1974. godine izvršen na temelju lažnog "Zapisnika o razgraničenju k. o. Neum" s nepostojećom k. o. Pelješac, a koji

hrvatska strana nije ni potpisala niti je u njemu uopće sudjelovala, ne može biti dokaz o promjeni granice između SR Hrvatske i SR Bosne i Hercegovine i zbog nevaljanosti dokumenta i zbog činjenice da se po tada važećem Ustavu i pripadajućim zakonima na taj način nije mogla izmijeniti granica.

12) Ne postoji nijedan dokaz da su Veliki i Mali školj ikada pripadali Bosni i Hercegovini ni da je Bosna i Hercegovina ikada zatražila da postanu teritorijem te države.

U zaključnom razmatranju pod naslovom "Kako se dogodila pogreška?" autori naglašavaju da podastrta povijesna i zemljopisna dokumentacija nepobitno dokazuje kako su Ponta Kleka s hridi Lopata te Veliki i Mali školj u trenutku raspada Jugoslavije 1991. godine dijelovi teritorija Republike Hrvatske, a BiH do 1999. godine nikada nije službeno polagala pravo na taj hrvatski teritorij.

U tom smislu naglašavaju dva ključna trenutka koja su dovela do velike pogrješke, odnosno prijevare koja je još uvijek aktualna. Prvi se zbio 1974., kada je očito lukavi i dobro upućeni bosanski geodet Radovan Vuletić – djelujući bez ovlasti i znanja vlasti i uprave SR Hrvatske, iskoristivši tadašnje razgraničenje k. o. Neum sa susjednim katastarskim općinama u okvirima bivše zajedničke države (poznate po inertnoj administraciji) – na samom terenu lažno označio i istodobno otvoreno krivotvorio "Zapisnik o razgraničenju k. o. Neum", sve kako bi nezakonito stvorio "dokaze" koji tobože potvrđuju kako vrh poluotoka Kleka katastarski pripada njegovoj matičnoj republici, a ne Hrvatskoj. Potom je izmislio i nepostojeću katastarsku općinu Pelješac kako bi bez znanja, a samim time i domašaja hrvatskih institucija fiktivno razgraničio akvatorij te inkorporirao Veliki i Mali školj u katastar Neuma. Temeljem Vuletićeva krivotvorenog "Zapisnika" iz 1974. Ponta Kleka s hridi Lopata te Veliki i Mali školj upisani su u zemljišnu općinu Neum.

Kao drugi ključni trenutak autori izdvajaju 1999. godinu i rad Mješovitog međudržavnog povjerenstva koje je pripremalo tada potpisani, ali do današnjega dana još uvijek neratificirani *Ugovor o državnoj granici* između Hrvatske i BiH. Tom prigodom su bosanski predstavnici svjesno nastojali nametnuti Vuletićev krivotvoreni katastarski "Zapisnik" kao temelj za međudržavni sporazum o razgraničenju, a hrvatski su predstavnici to prihvatili premda su morali znati (a neki moguće i znali) da je riječ o običnoj krivotvorini te na osnovi toga morali odbaciti taj dokument kao polazište za određivanje međudržavne granice na području Kleka i Malostonskog zaljeva.

Autori dovode u pitanje motive hrvatskih predstavnika i stručnjaka, pozivajući se na proturječne izjave odgovornih i svojedobnu medijsku blokadu koju su osobno doživjeli kada su javno ukazali na taj problem. Na koncu zaključuju kako je zagonetna nepodnošljiva lakoća s kojom su dosadašnje hrvatske vlade od 1999. naovamo zanemarivale to prevažno pitanje, pouzdajući se u neupućene "stručnjake" i višekratno najavljujući potvrđivanje tog, za Hrvatsku izrazito štetnog ugovora kojim bi ona izgubila više od 10 ha kopna i 10 km^2 mora. Pritom s pravom, u potpuno suprotnom značenju u odnosu na izvornoga govornika, navode već spomenutu izjavu: "Ozbiljna država tako ne radi."

Osobno pak smatram ovom prigodom važno nadodati kako je nesumnjivo da se iza upornosti sarajevskih vlasti da ugovorena prijevara o morskoj i kopnenoj granici na području Kleka i Malostonskog zaljeva bude u neizmijenjenu obliku i službeno potvrđena u parlamentima, kao uostalom i iza stalnih protivljenja izgradnji Pelješkoga mosta, zapravo kriju velikobošnjački planovi o koridoru iz Neuma na otvoreno more kroz hrvatske vode. Promidžbene djelatnosti i izjave tzv. Pomorskog društva Bosne i Hercegovine iz Sarajeva to jasno potvrđuju, pri čemu im nadahnuće i putokaz zasigurno daju i slovenska presezanja na hrvatski akvatorij i teritorij u Istri odnosno na sjevernom Jadranu, glede kojih hrvatska politika također već dugo pokazuje popustljivi i za nacionalne interese pogubni diletantizam.

Dr. sc. Mislav E. L u k š i ć